

MA'NO VA KONTEKST: ZAMONAVIY ITALYAN TILIDAGI JARGON VA
KUNDALIK SO'ZLARNING TAHLILI

Vasliddinova Gulmira Rustam qizi

O'zbekiston Davlat Jahon Tillari universiteti

2-kurs magistranti

gulmirarustamqizi@gmail.com

+998 90 196 56 80

O'zDJTU Italyan tili tarjima nazariyasi va amaliyoti kafedrasida mudiri **B.S.Ergashova**
taqrizi asosida

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot italyan tilida kundalik nutqda keng qo'llaniladigan terminlarning semantik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan. Maqolada so'zlarning asl ma'nosi, kontekstga qarab o'zgaruvchan ma'nolari va ijtimoiy-madaniy omillar ta'sirida qanday rivojlanishi tahlil qilindi, hamda kundalik nutq terminlarining kontekstual ma'no kengayishi va jargonlashuvi mexanizmlari yoritildi. Bu ish sotsiolingvistika va semantika sohalariga hissa qo'shib, zamonaviy italyan tilining dinamik xususiyatlarini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: jargon, kundalik so'zlar, semantik tahlil, nutq, leksikologiya, sotsiolingvistika polisemiya, kontekst, ma'no evolyutsiyasi

Аннотация

Данное исследование направлено на изучение семантических особенностей часто используемых терминов в повседневной речи на итальянском языке. В статье был проведен анализ первоначального значения слов, их меняющихся значений в зависимости от контекста и развития под влиянием социально-культурных факторов. Также были освещены механизмы расширения контекстуального значения и жаргонизации терминов повседневной речи. Эта работа вносит вклад в области социолингвистики и семантики, помогая глубже понять динамические характеристики современного итальянского языка.

Ключевые слова: жаргон, разговорная лексика, семантический анализ, речь, лексикология, социолингвистика, полисемия, контекст, эволюция значения.

Annotation.

This study is aimed at exploring the semantic features of commonly used terms in everyday Italian. The article analyzed the original meanings of words, their changing meanings depending on context, and their evolution under the influence of socio-cultural factors. The mechanisms of contextual meaning expansion and jargonization of everyday terms were also highlighted. This work contributes to the fields of sociolinguistics and semantics, helping to gain a deeper understanding of the dynamic characteristics of the modern Italian language.

Keywords: jargon, colloquialisms, semantic analysis, speech, lexicology, sociolinguistics, polysemy, context, meaning evolution.

Kirish. Ushbu maqola zamonaviy italyan tilida kundalik nutqda keng qo'llaniladigan jargon va iboralarning o'ziga xos semantik xususiyatlarini chuqur o'rganishga bag'ishlangan. Har qanday til, ayniqsa, jonli va dinamik tillar, doimiy o'zgarish va rivojlanish jarayonida bo'ladi. Bu o'zgarishlar, asosan, rasmiy yozma adabiyotlarda emas, balki kundalik muloqot va og'zaki nutqda yaqqol namoyon bo'ladi. Yangi so'zlar, ma'no o'zgarishlari, iboralarning jargonlashuvi va hatto yangi gramatik konstruksiyalar ko'pincha aynan mana shu norasmiy nutq muhitida paydo bo'ladi.

Tilshunoslikda bu hodisa sotsiolingvistika va pragmatika sohalarida alohida ahamiyatga ega. Aksariyat hollarda, lug'atlarda berilgan so'zning asosiy, "denotativ" ma'nosi uning kundalik nutqdagi haqiqiy qo'llanishini to'liq aks ettira olmaydi. Masalan, oddiy so'zlar yoki iboralar kontekstga qarab keskin o'zgaruvchan ma'noga ega bo'ladi, emotsional yoki ijtimoiy ma'nolarni o'z ichiga oladi. Bu semantik o'zgarishlar nafaqat tilning o'zini, balki jamiyatning, madaniyatning va avlodlararo muloqotning xususiyatlarini ham aks ettiradi. Shu nuqtai nazardan, bunday terminlarni tahlil qilish zamonaviy italyan jamiyatining lingvistik portretini yaratishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — kundalik nutqdan olingan aniq misollar yordamida italyan tilidagi ba'zi so'zlarning polisemiyasi (ko'p ma'noliligi), ularning konnotativ (qo'shimcha, emotsional) ma'nolari va aniq bir muloqot vaziyatiga bog'liq kontekstual ma'no siljishlarini o'rganishdan iborat. Biz har bir tanlangan terminning lug'aviy ma'nosini uning zamonaviy ijtimoiy-madaniy kontekstdagi qo'llanishi bilan solishtiramiz. Bu tahlil orqali tilning nafaqat axborot uzatish, balki shaxsiy munosabat, ijtimoiy maqom yoki his-tuyg'ularni ifodalashdagi rolini yoritish ko'zda tutilgan.

Quyida kundalik italyan nutqida keng tarqalgan va semantik jihatdan qiziqarli bo'lgan uchta termin tanlangan. Ularning har biri turli xil ma'no o'zgarishlari va pragmatik funksiyalarni aks ettiradi: "*Figo*", "*Boh*", "*Che palla!*"

“Figo” so‘zining semantik tahlili:

- Lug‘aviy (denotativ) ma‘nosi: Bu so‘zning asosiy ma‘nosi “*anjir*” (*fig*) mevasiga ishora qiladi.

- Kundalik (konnotativ) ma‘nosi va kontekstual qo‘llanishi: Zamonaviy italyan tilida “*figo*” so‘zi butunlay o‘z ma‘nosini o‘zgartirgan, ya‘ni, “*jiddiy*”, “*ajoyib*” “*zavq beradigan*”, “*chiroyli*” kabi ma‘nolarni anglatadi. Masalan:

- *Che film figo! (Qanday ajoyib film!)* – Bu yerda “figo” sifat sifatida ishlatilib, filmning sifatini ijobiy baholash uchun qo‘llanilgan.
- *Quel ragazzo è davvero figo. (O‘sha yigit haqiqatan ham jiddiy.)* – Bu yerda shaxsning tashqi ko‘rinishi yoki fe‘l-atvoriga nisbatan qo‘llanilgan.
- *È un’idea figa! (Bu ajoyib g‘oya!)* – Fikr yoki taklifni ma‘qullash uchun ishlatilgan.

- Semantik o‘zgarish mexanizmi: “*Figo*” so‘zida meliorativ o‘zgarish (ma‘noning ijobiy tomonga siljishi) kuzatiladi. Bu so‘z tilga asosan yoshlar guruhlari tomonidan kiritilgan va keyinchalik keng tarqalib ketgan. Bu misol tilning ijtimoiy kontekstga qarab qanday o‘zgarishini ko‘rsatadi.

“Boh” so‘zining pragmatik tahlili:

- Lug‘aviy (denotativ) ma‘nosi: Lug‘atlarda mavjud bo‘lmagan tovushga taqlid (onomatopeya).

- Kundalik (konnotativ) ma‘nosi va kontekstual qo‘llanishi: Bu so‘z so‘zlashuvda o‘ziga xos pragmatik funksiyaga ega. U asosan “*Bilmadim*”, “*Hech qanday fikrim yo‘q*”, “*Nima desam ekan...*” kabi ma‘nolarni ifodalaydi. Masalan:

- – *Dove andiamo stasera? (Bugun kechqurun qayerga boramiz?)*
– *Boh. (Bilmadim.)*
- – *Chi ha rotto il vaso? (Vazani kim sindirdi?)*
– *Boh, non lo so. (Bilmadim, bilmayman.)*

- Semantik o‘zgarish mexanizmi: “*Boh*” so‘zida so‘zlashuv tiliga xos bo‘lgan minimalistik ifoda (minimal ifoda orqali maksimal ma‘no berish) hodisasi kuzatiladi. Bu so‘z juda qisqa va qulay bo‘lgani uchun “*non lo so*” kabi uzoqroq iboralar o‘rnini egallagan. Bu til iqtisodiyoti tamoyilining yorqin misolidir.

“Che palla!” iborasining tahlili:

- Lug‘aviy (denotativ) ma‘nosi: “*Che palla!*” so‘zma-so‘z “*Qanday shar!*” degan ma‘noni anglatadi.

- Kundalik (konnotativ) ma‘nosi va kontekstual qo‘llanishi: Bu ibora kinoyali (ironik) ma‘noda ishlatiladi. U “*Qanchalar zerikarli!*”, “*Jonimga tegdi!*”, “*Qiyinchilik!*” kabi salbiy his-tuyg‘ularni ifodalash uchun qo‘llaniladi. Masalan:

- *Devo studiare per l'esame. Che palla! (Imtihonga o'qishim kerak. Qanday zerikarli!)*
- *Ho dovuto aspettare due ore. Che palla! (Ikki soat kutishimga to'g'ri keldi. Jonimga tegdi!)*

- Semantik o'zgarish mexanizmi: Bu iborada metaforik siljish va emotsional ma'no yuklamasi kuzatiladi. "Palla" (shar) so'zi og'ir, harakatsiz va noqulay narsa sifatida tasavvur qilinib, keyinchalik zerikarlilik va charchoqni ifodalash uchun ishlatila boshlangan. Bu tilning ijodiy va ifodali xususiyatlarini namoyish etadi.

"Dai!" so'zining pragmatik tahlili:

- Lug'aviy (denotativ) ma'nosi: Bu so'z "*dare*" (*bermoq*) fe'lining ikkinchi shaxs birlik buyruq maylidagi shakli bo'lib, so'zma-so'z "*ber!*" degan ma'noni anglatadi.

- Kundalik (konnotativ) ma'nosi va kontekstual qo'llanishi: "*Dai!*" zamonaviy italyan tilida turli xil pragmatik funksiyalarni bajaradi va juda ko'p qirrali ma'nolarga ega. U ko'pincha so'zlashuv tilida his-hayajonni, rag'batlantirishni yoki norozilikni ifodalash uchun ishlatiladi. Masalan:

- Undash va rag'batlantirish: *Dai! Sbrigati, che facciamo tardi! (Bo'pti! Tezroq bo'l, kech qolamiz!).* Bu yerda "dai!" harakatga chorlash, kimnidir tezroq bo'lishga undash ma'nosida qo'llanilgan.
- Ishonchsizlik yoki hayronlik: *Dai! Non ci credo! (Bo'pti! Ishonmayman!).* Bu holatda "dai!" so'zi aytilgan gapga ishonmaslik, hayratlanish yoki kinoyani ifodalaydi.
- Yalinish va iltimos: *Dai, fammi un favore! (Kel, menga bir yaxshilik qil!).* Bu yerda so'z yumshoqroq ohangda aytilib, iltimos yoki yalinish ma'nosini bildiradi.
- Norozilik yoki zerikish: *Dai! Basta! (Bo'ldi! Yetar endi!).* Bu holatda "dai!" so'zi kimgadir zerikkanlik yoki norozilikni bildirish uchun ishlatiladi.

- Semantik o'zgarish mexanizmi: "Dai!" so'zida lug'aviy ma'nodagi harakat fe'li o'rninga uning pragmatik funksiyalari kuchaygan. Bu "grammatiklashuv" deb ataluvchi hodisa, ya'ni so'zning lug'aviy ma'nosini yo'qotib, asosan muloqotni tartibga soluvchi yoki his-hayajonni ifodalovchi yordamchi vositaga aylanishi yorqin misolidir. U nutqqa jonli, shaxsiy va hissiy tus beradi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot zamonaviy italyan tilidagi kundalik nutq terminlarining semantik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlandi. Kirish qismida qo'yilgan maqsadlar va savollar, asosiy tahlil orqali olingan natijalar bilan tasdiqlandi. O'rganilgan "figo", "boh", "che palla" kabi so'zlar tilning doimiy o'zgarish va rivojlanishdagi dinamik xarakterini yaqqol namoyish etdi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kundalik nutq terminlari ko'pincha asl, denotativ ma'nosidan yiroqlashib, kuchli kontekstual va hissiy (konnotativ) ma'nolarga ega bo'ladi. Bu jarayonlar tilning nafaqat muloqot vositasi, balki ijtimoiy-madaniy omillar, yoshlar madaniyati va shaxsiy munosabatlarni aks ettiruvchi murakkab tizim ekanligini isbotlaydi.

Bu ish sotsiolingvistika va semantika sohalariga muhim hissa qo'shadi. U kundalik til materiallari asosida ma'no o'zgarishlarining meliorativ, metaforik va pragmatik mexanizmlarini tahlil qilish orqali lingvistik nazariyalar uchun empirik dalillar taqdim etadi. Olingan natijalar tilning nafaqat rasmiy, balki norasmiy qatlamlarida ham doimiy ravishda yangilanib borishini tasdiqlaydi.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun bir nechta istiqbolli yo'nalishlar taklif qilinadi:

- Mintaqaviy dialektlar va jargonlarni tahlil qilish: Turli Italiya hududlarida bir xil kundalik iboralarning semantik farqlarini o'rganish.
- Ijtimoiy tarmoqlar tilini o'rganish: Instagram, TikTok kabi platformalarda yoshlar tomonidan yaratilayotgan yangi terminlar va ularning tez tarqalishi sabablarini tahlil qilish.
- Diakronik tahlil: 20-asr o'rtalari va 21-asr boshlaridagi kundalik nutq tilini solishtirib, jargon va argotlarning tarixiy evolyutsiyasini kuzatish.

Ushbu tadqiqot zamonaviy italyan tilining boy va rang-barang dunyosiga yana bir qadam tashlashga xizmat qilib, uni yanada chuqurroq anglashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Rossi, M. (2018). *L'italiano contemporaneo: tra gergo e slang*. Firenze: Mondadori. (Kitob zamonaviy italyan tilidagi jargon va slanglarning morfologik va semantik xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan.)
2. Sabatini, F., & Coletti, V. (2007). *Il Sabatini Coletti: dizionario della lingua italiana*. Milano: Rizzoli. (Bu taniqli italyan lug'ati so'zlarning denotativ va konnotativ ma'nolarini aniqlashda asosiy manba bo'ldi.)
3. Treccani. (n.d.). *Dizionario della Lingua Italiana*. <https://www.treccani.it/vocabolario/> (Treccani lug'ati so'zlarning rasmiy va tarixiy ma'nolarini tekshirish uchun ishlatildi.)
4. Accademia della Crusca. (n.d.). *Sezione Consulenza Linguistica*. <https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza> (Italiya tili akademiyasining maslahat bo'limi ba'zi so'zlarning zamonaviy qo'llanilishi bo'yicha ma'lumot berdi.)